

PROGRAMA DE LIMBA ȘI LITERATURA UCRAINEANĂ

DESTINATĂ EXAMENELOR de grad didactic II și I

A. LIMBA UCRAINEANĂ

1. Semantica și lexicologie

- Sistemul lexical al limbii ucrainene contemporane. Însușirile de bază.
- Omonimie. Noțiunea de omonimie. Principalele categorii de omonime: lexicale, morfologice, derivative, sintactice.
- Paronimie. Noțiunea de paronimie. Folosirea paronimelor.
- Antonimie. Noțiunea de antonimie. Formarea antonimelor și folosirea lor stilistică.
- Sinonimie. Noțiunea de sinonimie. Principalele tipuri de sinonime. Izvoarele sinonimiei. Șirurile sinonimice.
- Stratificările stilistice ale lexicului. Cuvântul și folosirea sa stilistică. Principalele “stiluri” (profesional, științific, terminologic, cancelaresc) și “limbi” (poetica, limba copiilor etc.) ale limbii ucrainene contemporane.
- Analiza practică lexicală și semantică (semasiologică) a cuvântului.

2. Frazeologie

- Noțiunea de frazeologie. Frazeologisme. Tipuri de frazeologisme după originea lor. Folosirea frazeologismelor în literatura beletristică. Funcția lor stilistică.

3. Fonetica și fonologie

- Obiectul foneticii. Raportul foneticii cu fonologia. Fonemele vocalice ale limbii ucrainene contemporane. Trăsăturile lor articulatorii și acustice.
- Schimbarea în fluxul vorbirii. Asimilarea, disimilarea (diferite tipuri), simplificarea în grupurile consonantice. Alternanța fonemelor în limba ucraineană contemporană.
- Alternanța fonemelor și alternanța variantelor (combinatorii și poziționale). Alternanța vocalelor în procesul formării cuvintelor și declinării lor. Alternanța sunetelor *o* și *e* cu *i* și *o* și *e* cu sunetul zero; alternanța lui *e* cu *o* după șuierătoare și *yot*.
- Alternanța fonemelor consonantice. Alternanța sunetelor *h*, *k*, *oh* cu consoanele dentale și șuierătoare.
- Funcțiile morfologice ale alternanțelor consonantice în limba ucraineană contemporană.
- Structura fonetică a cuvântului. Silaba. Tipuri de silabe.
- Accentul. Principalele caracteristici ale accentului în ucraineană.

4. Ortoepie

- Reguli ortoepice ale limbii ucrainene literare. Ortoepia și rolul ei în cultura limbii.
- Principalele caracteristici ale pronunției ucrainene corecte. Rostirea vocalelor și a combinațiilor acestora. Alternanțele de tip eufonic. Pronunțarea cuvintelor împrumutate.

5. Grafica și ortografia.

- Elementele graficii. Semnele speciale, folosite în alfabetul ucrainean (apostrof, accentul).
- Corelația dintre ortoepie și grafică. Literele și sunetele limbii ucrainene. Notarea în scris a palatalizării consoanelor.
- Principiul fonetic și morfologic. Ortografia ucraineană contemporană.

6. Morfologia

- Părțile de vorbire în limba ucraineană contemporană.

SUBSTANTIVUL. Definiție. Categoriile lexico-gramaticale și funcția sintactică.

Categoria genului. Clasificarea substantivelor după genuri.

Categoria animat/inanimat.

Categoria substantivelor proprii și comune. Substantive concrete și abstracte. Substantive colective. Substantive singulative.

Categoria numărului.

Categoria persoanei.

Categoria cazului. Sistemul cazurilor în limba ucraineană contemporană. Principalele sensuri cazuale.

Declinările și declinarea substantivelor. Clasificarea substantivelor după declinări și grupe.

Formarea substantivelor. Procedee. Procedul afixal (prefixal, sufixal, prefixalo-sufixal). Afixe productive și neproductive. Alte procedee (compunere).

Accentul în declinarea substantivelor.

ADJECTIVUL. Definiție. Caracterul dependent al categoriilor adjectivale de gen, număr și caz. Clasificare. Adjective calitative, relative, posesive și ordinale. Gradele de comparație ale adjectivelor calitative. Declinarea adjectivelor. Formele lungi și scurte ale adjectivelor în limba ucraineană actuală.

NUMERALUL. Definiție. Clasificare. Numeralul cardinal hotărât. Numeralul cardinal nehotărât. Clasificarea numeralilor după structură. Categoriile gramaticale. Îmbinarea numeralului cu substantivul și adjectivul. Declinarea numeralului. Formarea numeralului.

PRONUMELE. Definiție. Particularitățile categoriilor gramaticale ale pronumelui. Clasificarea semantică a pronumelor. Declinarea pronumelor. Particularitățile morfo-sintactice. Accentul.

VERBUL. Definiție. Conjugare. Funcțiile sintactice. Categoriile lexico-gramaticale. Categoria aspectului. Formarea aspectului. Perechile aspectuale. Verbe uniaspectuale. Categoria tranzitiv/intranzitiv. Categoria persoanei. Observații asupra unor forme personale. Verbe impersonale. Categoria modului. Categoria timpului. Sensul și formarea formelor verbale la prezent, trecut și viitor. Categoria numărului și genului. Conjugarea. Conjugarea verbelor la modul indicativ, imperativ și condițional.

PARTICIPIUL. Caracterizare generală. Clasificare. Declinare. Adjectivizarea și substantivizarea participiilor. Formele verbale neflexibile.

GERUNZIUL. Formarea gerunziilor. Adverbializarea gerunziilor.

ADVERBUL. Definiție. Particularități morfologice și funcții sintactice. Clasificarea adverbilor după rolul în prepoziție (atributive, predicative, modale). Clasificarea adverbilor după origine. Gradele de comparație.

PREPOZIȚIA. Definiție. Structura morfologică a prepozițiilor. Formarea prepozițiilor de la alte părți de vorbire. Regimul sintactic al prepozițiilor. Prepozițiile simple în îmbinările cu substantive.

CONJUNCȚIA. Definiție. Clasificare. Conjunțiile coordonatoare și subordonatoare.

PARTICULA. Definiție. Clasificare.

INTEJECȚIA. Definiție. Clasificarea interjecțiilor după sens și întrebuințare.

7. Sintaxa

- Obiectul sintaxei.

PROPOZIȚIA ca unitate sintactică de bază. Trăsăturile de bază ale propoziției. Tipuri de propoziții după scopul exprimării. Tipuri de propoziții după caracterul celor exprimate de noi față de realitate. Tipuri de propoziții după structura lor.

SINTAXA PROPOZIȚIEI SIMPLE. Părțile principale ale propoziției.

SUBIECTUL. Felurile subiectului.

PREDICATUL. Felurile predicatului. Coordonarea subiectului cu predicatul. Părțile secundare de propoziție. Observații generale.

ATRIBUTUL. Atributul acordat și neacordat.

COMPLEMENTUL. Complementul direct și indirect.

APOZIȚIA și felurile ei. Procedeele de exprimare.

SINTAXA FRAZEI. Tipuri structurale ale frazei. Raportul de coordonare și subordonare. Fraza fără conjuncții. Procedeele exprimării raportului dintre părțile constitutive ale frazei. Fraza formată prin coordonare. Caracteristici de conținut și structurale. Conjunțiile coordonatoare. Fraza formată prin subordonare. Propoziții principale și secundare. Tipurile propozițiilor secundare. Fraza formată prin subordonare cu câteva propoziții secundare.

VORBIREA DIRECTĂ și INDIRECTĂ. Deosebirea vorbirii directe față de cea indirectă. Înlocuirea vorbirii directe cu vorbirea indirectă. Dialogul. Vorbirea autorului.

ANALIZA SINTACTICĂ A PROPOZIȚIEI.

BIBLIOGRAFIE

- M.T. Ivcenko, *Suciasna ukrajin'ka literaturna mova*, Kiev, 1960.
M.T. Ivcenko, *Suciasna ukrajins'ka literaturna mova*, ed. II-a, Kiev, 1974.
D.H. Mazilu, *Gramatika. Pidrucinik dlia VII klasu*, EDP, București, 1977.
I. Rebusapca, *Gramatika. Pidrucinik dlia VIII klasu*, EDP, București, 1978.
D.H. Mazilu, *Curs de limba ucraineana. Morfologie*, TUB, București, 1976.
I. Rebusapca, *Curs de limba ucraineana contemporana. Fonetica și fonologie*, TUB, București, 1980.

B. LITERATURA UCRAINEANĂ

1. Elemente de teorie literară.

- Literatura beletristică – un important mijloc de cunoaștere și modelare a realității.
- Procesul literar.
- Genuri și specii literare.
- Structura operei literare. Măiestria artistică a operelor literare. Mijloace și procedee artistice.
- Analiza literară a unei opere literare: conținutul tematico-ideatic, compoziția și subiectul, personajele.

2. Folclorul ucrainean.

- Apariția și circulația folclorului. Caracterul său popular colectiv, oral, anonim, sincretic.
- Bogăția tematică și varietatea stilistică a folclorului ucrainean: valoarea sa instructiv-educativă și estetică.
- Genurile și speciile folclorului ucrainean: poezia legată de obiceiuri și poezia nelegată de obiceiuri (poezia obiceiurilor de familie, poezia obiceiurilor de peste un an, cântecul liric); poezia epică în versuri (duma, balada, cântecul istoric, reportajul versificat); proza populară (basmul, legenda, tradiția, anecdota). Originalitatea și măiestria lor artistică.
- Folclorul și literatura ucraineană cultă.
- Folclorul așezărilor ucrainene de pe teritoriul României.

3. Istoria literaturii ucrainene.

- Valoarea și originalitatea literaturii ucrainene. Periodizarea literaturii ucrainene.

Literatura ucraineană veche.

- Periodizarea procesului cultural și literar și principalele lui realizări.
- Formarea poporului și limbii ucrainene. Letopisețele ruse de vest (sec. XIV – prima jumătate a sec. XVII).
- H.S. Skovoroda – cea mai proeminentă personalitate a literaturii ucrainene vechi. Creația sa poetică și fabulistică (sec. XVIII).

Literatura ucraineană modernă (sfârșitul sec. XVIII – începutul sec. XIX)

- Conținutul noțiunii “literatura ucraineană modernă”.
- Curente și tendințe literar-estetice: stingerea ecourilor clasicismului și sentimentalismului, începuturile romantismului.
- I.P. Kotlearevski (1709-1838) – primul clasic al literaturii ucrainene moderne. Poemul său “Eneida” în contextul literaturii eroico-comice europene. Piesa “Natalka Poltavka” – analiză.
- P.P. Hulak-Artemovski (1790-1865). Creația romantică și fabulistică.
- H. Kvitka-Osnovianenko (1778-1843) – inițiatorul prozei ucrainene moderne. “Konotops’ka vidma”, “Marusia”, “Serdecina Oxana”. Dramaturgia.
- E.P. Hrebinka (1812-1848). Creația romantică. Elemente naturaliste.

Romantismul în literatura ucraineană. (anii 1820-1840)

- Premisele apariției și trăsăturile particulare ale romantismului ucrainean.
- Școala romantică de la Harkov. L. Borovykovski, A. Metlinski.
- Începuturile literaturii moderne în Galiția: activitatea literară a “troiței ruse” a lui M. Saskevici, I. Holovatki, I. Vahilevici, rolul culegerii “Rusalka Dnistrova”.
- Școala romantică de la Kiev. Platforma teoretică, revistele și publicațiile, culegerile de folclor, principalii reprezentanți M. Kostomarov, P. Kulis, O. Storonenko etc.

- Taras Sevcenko (1814-1861). Biografia. Tematica creației lirice. Baladele și poemele romantice, istorice și satirice. Importanța operei.

Literatura postsevcenkiană

- Marko Vovciok (1834-1907) – continuarea tradițiilor sevcenkiene în proza ucraineană.
- “Dva syny” - “Instytutka”

Realismul etnografic

- Ivan Neciui-Levitki (1838-1918) – viața și opera.
- Panas Myrnyi (1849-1920) – viața și activitatea literară.

Realismul critic

- Ivan Fanko (1856-1916) – după Sevcenko, al doilea mare scriitor clasic ucrainean și proeminent activist pe țărm obștesc. Principalele teme ale creației lirice aparținând lui Franko. Proza. Drama “Ukradene sciastia”.
- Mihail Kotiubinski (1864-1913) – drumul vieții și operei scriitorului. Povestirile pentru copii. Problematica operelor “Vin ide”, “Koni ne vynni”, “Tini zabutyh predkiv”, “Intermezzo”, “Fata morgana”.
- Vasil Stefanik (1871-1936) – maestru al nuvelei socioal-psihologice. Nuvelele “Novyna”, “Palii”, “Kaminnyi hrest”.
- Olga Kobilianska (1863-1942) – Problematica povestirii “Zemlia”.
- Marko Ceremsyna (1874-1927) – “poetul tristeții huțule” (“Sveatei Nikolai u harti”, “Zlodia zlovly”, “Cicika”, “Selo vyhybaie”).

Dramaturgia clasică ucraineană

- M. Starytki, M. Kropivnitki, I. Karpenko-Karyi – cele mai importante opere dramatice.

Neoromantismul în literatura ucraineană

- Lesia Ukrainka (1871-1913) – drumul vieții și creației literare. Temele majore ale creației lirice. Dramaturgia. “Lisova pisnia” – analiza.

Modernismul în literatura ucraineană

- Simboliștii: M. Voronyi, O. Oles.

Literatura ucraineană după 1917

- Prezentări monografice
- P. Tycyna – culegerile “Soniacini klarnety”, “Pluh”, “Viter z Ukrainy”.
- M. Rylski – temele lirice majore.
- Malysko – portretul liric
- V. Sosiura – particularitățile paletelor lirice.
- Ianovski – romanul “Versnyky”.
- M. Bajan – principalele culegeri.
- O. Honciar – “Liudyna i zbroia”, “Tavria”.
- M. Stelmah – “Krov liuds’ka - ne vodytia”, “Pravda i kryvda”.
- O. Korneiciuc – “Platon Krecet”.

Literatura în limba ucraineană din România

- Perspectivile caietului de literatură “Obrii”.
- Oglindirea principalelor aspecte ale realității în creația lui Ivan Kovaci, Mikola Korsuk, Myhailo Mihailiuk, Myhailo Nebeliak, Stelian Gruia, Stepan Tkaciuc, Iurii Pavlis, Vasil Barsai, Pavlo Romaniuk și alții.

BIBLIOGRAFIE

- Ioan Rebușapcă, *Curs de folclor literar ucrainean*, TUB, București, 1977.
- Ioan Rebușapcă, *Antologie folclorică. Material anexa pentru cursul de folclor literar ucrainean*, TUB, Ioan Rebusapca, București, 1974.
- Stelian Gruia, *Curs de istoria literaturii ucrainene (a doua jumătate a sec. XIX)*, Partea I, TUB, București, 1975.
- M. Laszlo-Kutiuk, *Ukrainska readianska literatura*, TUB, București, 1975.
- *** *Ukrainska poezia XX stolitia. Hrestomatia*, TUB, București, 1976.
- *** *Materialy do vyvcennia istorii ukrainskoi literatury*, ed. "Naukova dumka", v.1-5, Kiev, 1959.
- *** *Antolohia ukrainskoi klasycinoi poezii*, Kriterion, București, 1970.
- *** *Z knihy jytia. Antolohia ukrainskoho klassycynoho opovidannia*, Kriterion, București, 1973.

C. DIDACTICA ȘI METODICA PREDĂRII

Programa pentru proba de didactică generală și de metodică predării limbii ucrainene.

- Didactica – teorie generală a procesului de învățământ (Obiectul și funcțiile didacticii. Didactica generală și didactică specială. Direcțiile de dezvoltare a didacticii contemporane).
- Taxonomia didactică (Tipologia și dinamica obiectivelor didactice. Finalitățile didactice și funcțiile lor. Operationalizarea obiectivelor didactice).
- Procesul de învățământ (Componentele și variante ale instruirii și învățării. Procesul de învățământ ca relație între predare-învățare-evaluare. Caracterul formativ-educativ al procesului de învățământ).
- Principiile procesului de învățământ (Principiile didactice- Noțiuni generale. Sistemul principiilor didactice).
- Curriculum școlar (Concept și evoluție. Conținutul învățământului – caracteristici, surse, factori și criterii care determină conținutul învățământului. Strategii de organizare a conținutului învățământului).
- Metode de învățământ (Statutul și semnificația conceptului de *metodă* în activitatea didactică. Taxonomia metodelor de învățământ. Eficiența metodelor de învățare în formarea și consolidarea competențelor de bază ale elevilor).
- Mijloace de învățământ și integrarea acestora în activitatea didactică (Mijloacele de învățământ – suport al activității didactice. Valoarea psihopedagogică a mijloacelor de învățământ. Modalități de selecționare și utilizare a mijloacelor de învățământ).
- Forme de organizare și proiectare didactică (Proiectarea didactică – condiție a unei activități didactice de calitate. Funcțiile proiectării didactice. Conținutul și nivelul proiectării didactice).
- Evaluarea în procesul de învățământ (Evaluarea – componentă fundamentală a procesului de învățământ. Obiectivele și funcțiile evaluării școlare. Strategii de evaluare a randamentului școlar. Rolul și importanța evaluării în educarea capacității de autoapreciere; prevederea eșecului școlar; stimularea performanței școlare; dezvoltarea personalității elevilor).
- Dinamica relației profesor-elev în procesul de învățământ (Caracteristicile și semnificațiile educaționale ale relației profesor-elev. Tipuri de relații).

BIBLIOGRAFIE

- C. Cucos, *Psihopedagogie pentru examenul de definitivare și grade didactice*, Iași: Polirom, 1998.
- Tinca Crețu, *Psihologia vârștelor*, București: Universitatea București, Editura CREDIS, 2001, 380 p.[v. și www.credis.ro].
- Marin Manolescu, *Pedagogie*, București: Editura Fundației "Dimitrie Bolintineanu", 2001, p.332 p.
- B. Romiță, Iucu Romiță B., *Instruirea școlară*, Iași: Editura Polirom, 2001

Marin Manolescu, *Evaluarea școlară – un contract pedagogic*, București: Editura Fundației “Dimitrie Bolintineanu”, 2002, 248 p.

Ion Neacșu, *Instruire și învățare*, București: EDP, 1999.

Gheorghe Tomșa, *Consilierea și orientarea în școală*, București: Universitatea București, Editura CREDIS, 2001, 218p.[v. și www.credis.ro].

D. ALTE PROBLEME DE METODICĂ

I. Privire metodologică a manualelor de gramatică și lecturi literare pentru clasele V-VIII în vigoare.

- a) Volumul cunoștințelor și dozarea lor în raport cu vârsta elevilor;
- b) Concretizarea procedurii predării concentrice a gramaticii;
- c) Principiile metodologice ale alcătuirii manualelor în vigoare.

II. Probleme generale ale metodicii predării:

- a) Metode de predare: analiza, sinteza, inducția, deducția, comparația, expunerea profesorului, conversația, observația asupra limbii, exercițiile, munca cu manualul;
- b) Metodologia structurării lecțiilor de limbă în raport cu tema, scopul lecției;
- c) Metodologia examinării (verificării) elevilor.

III. Metodologia și scopul predării foneticii.

IV. Predarea morfologiei – însușirea principalelor sensuri ale morfemelor.

V. Metodica predării literaturii

- a) Formarea la elevi a deprinderilor citirii literare;
- b) Metodologia lecțiilor de lecturi literare, scopul lecțiilor de lecturi literare (literatura), felurile și structura lor, metodele analizei literare a operelor literare (lirice, epice, dramatice).

BIBLIOGRAFIE

Programa și manualele de gramatică și lecturi literare în vigoare.

N.A. Ciuiko, *Metodyka vykladannia ukrainskoi movy v serednii skoli*, K., 1960

I.I. Sobolev, *Typy urokiv i zasoby aktivizatii vykladannia literatury v serednii skoli*, Kiev, 1963.

Revista “Ukrainska mova i literatura v skoli”.

Revista “Limba și literatura română”.

RESPONSABIL,

Lector univ. dr. Anamaria HERȚANU